

РЕЛІГІЙНІ ТВОРИ ПЕРЕМІСЬКОГО ВЛАДИКИ ІНОКЕНТІЯ ВИННИЦЬКОГО*

Том IX «Перемиської бібліотеки» Організації українців у Польщі містить передруки релігійних творів Перемиського владика Інокентія Винницького (1654–1700), який протягом двадцяти років (від 1680) відігравав вирішальну роль «у заведенні унії в перемиській єпархії», що «мало епохальне значення для історичної долі та духовності українців Надсяння»¹. За його єпископського служіння у червні 1691 року відбулося офіційне об'єднання Перемиської православної єпархії з Римом. Єпархіяльний синод, що відбувся в Перемишлі 27 квітня 1693 р., завершив процес запровадження унії в Перемиській єпархії.

Про дослідження особи та діяльності єп. Інокентія Винницького інформує у вступній статті Володимир Пилипович. Такими дослідженнями займалися історики, пов'язані з Перемишлем, які вивчали історію Перемищини, в тому й життя та творчість Перемиського владика. Це о. Антін Добрянський (1810–1877), Василь Щурат (1871–1948), блаж. єп. Григорій Лакота (1883–1950), о. Василь Гриник (1896–1977), о. Іван Борис Балик (1913–1989). Завдяки їхнім працям постать єп. Інокентія Винницького, а також фрагменти його писань стали відомими в історіографії².

Це видання подає 5 текстів єп. Інокентія Винницького у формі факсиміле та у відповідній транскрипції, з обширними коментарями до кожного твору.

Це такі тексти:

1. «Катихісис альбо наука християнская» єп. Інокентія Винницького, що був надрукований у друкарні Унівського монастиря 1685 р. Тут передрук із примірника стародруку, що зберігається у відділі рідкісної книги ЛНБ (105 аркушів).

Текстові у формі факсиміле (с. 121–330) та його транскрипції за сучасною українською правописною системою (с. 331–416) передує велика стаття д-ра Дениса Пилиповича «Катихісис єп. Інокентія Винницького в богословському контексті епохи» (с. 25–111), у якій подано важливі відомості про сам жанр

* Єпископ Інокентій Винницький. *Катихісис, або Бароковий душпастирський сад / супровід. статті й упоряд. Володимир і Денис Пилиповичі* [=«Перемиська бібліотека» Перемиського відділу ОУП, 9]. Перемишль 2007. 520 с.

¹ В. Пилипович. Владика Інокентій Винницький у дослідженнях перемиських істориків // Єпископ Інокентій Винницький. *Катихісис, або Бароковий душпастирський сад*, с. 6.

² Там само, с. 5–24.

релігійної літератури, яку знаємо під терміном «катехизм» (староукраїнське слово з грецького *κατήχησις*), на ширшому фоні давнішої української та польської духовної традиції. Автор статті наводить докладний опис змісту цього твору та вказує на його оригінальність, хоч відомо, що зразком для написання «Катихісису» єп. Інокентія Винницького був «католицький» катехизм Якоба Мархантія, що вийшов друком польською мовою в Кракові 1682 р. Проте згаданий катехизм використано не для перекладу з нього, — він слугував відповідним зразком, на який спирається український текст. Досліджуваний «Катихісис» відрізняється від польськомовних катехизмів, написаних митр. Петром Могилою (1645) і Якобом Мархантієм (1682), не тільки тим, що Перемиський владика викладає правди християнської віри староукраїнською мовою, а й «передусім багатством барокових риторичних прикрас та барвистою староукраїнською мовою. Інокентій Винницький через постійні поклики на щоденне життя людей свого часу актуалізував богословську науку. Жива мова, наголос на практичному боці повчань відповідав рівневі читача (молоді, дітей), на якого розрахований твір» (с. 111). Варто прочитати цю розвідку молодого науковця перед детальним розглядом оригінального тексту «Катихісису» Інокентія Винницького, який може зацікавити не тільки богословів, а й філологів, які досліджують мову та літературу українського барокко.

Заслуговують уваги також багаті змістом, уведеним контекстом, бібліографічними нотатками «Коментарі до *Катихісису*» (с. 449–490), укладені упорядниками Володимиром і Денисом Пилиповичами. Тут є вельми цікаві приклади на відповідні теми, вибрані з української барокової поезії та прози.

2. «Книга учительная іже содержит в собі многіє вещи духовних справ яже імат глав і пунктів сімнацят», включена до постанов Перемиського єпархіяльного собору від 27 квітня 1683 р. Виникли ці постанови в процесі «порядкування душпастирських та адміністративних справ єпархії», що «єпископ І. Винницький почав від найближчого оточення, адресуючи *Книгу учительную* до деканів (десятоначальників) Перемиського намісництва, яких тоді, у XVII ст., у Перемиській єпархії було вже аж 22» (с. 492).

У збірнику подано факсиміле тексту з рукопису о. Павла Свідзінського, пароха у Тернівцях над Сяном (с. 419–428), і транскрипцію за правилами сучасної української правописної системи (с. 429–435), а на с. 491–495 містяться «Коментарі до *Книги учительної*», з обширними поясненнями деяких слів та тогочасних обставин.

3. «Пом'яник єп. Інокентія Винницького», списаний 27 березня 1693 р. у монастирі св. Спаса біля Лаврова, у формі факсиміле (вкладка між с. 438 і 439) і транскрипція цього короткого документа (с. 439). У «Коментарях до *Пом'яника*» упорядники звертають увагу на те, що такого типу *пом'яники*, в яких згадуються померлі видатні особи того часу або близькі для поминаючих особи, «вважаються важливим джерелом для історичної науки, зокрема для генеалогії» (с. 502).

4. Антимінс еп. Інокентія Винницького з 1690 р. (вкладка між с. 442 і 443, на якій є факсиміле і транскрипція). У «Коментарях до антимінса» подано коротке пояснення цього типу пам'ятки, етимологію самого слова та приклади застосування в українській церковній традиції.

5. «З устами єпископської» вибрано фрагмент «із польськомовної публікації постанов єпархіяльного синоду в Перемишлі, який відбувся 27 квітня 1693 р.», з якої «анонімний священик, з Лемківщини, як можна судити по мові, вибрав для перекладу розділ, де йдеться про гріхи, з яких розгрішати міг тільки владику» (с. 510).

Опубліковані тексти пригодяться кожному, кого цікавить історія Перемиської єпархії, особливо у XVII ст., жанри релігійного письменства в українському барокко, а також система середньоукраїнської літературної мови, в якій віддзеркалюються також фрагменти тогочасної релігійної думки в Україні, а на території Надсяння особливо. Скористати з цієї публікації може історик, богослов, дослідник письменства, мовознавець — історик мови, а можливо, навіть і діалектолог, тому що в цих писаннях можна завважити сліди живого надсянського говору.

І тому надрукування цього збірника в упорядкуванні та з коментарями, а навіть відповідними статтями батька Володимира та сина Дениса Пилиповичів оцінюємо як важливе доповнення до того, що ми досі знали про духовну ситуацію в Перемиській єпархії в другій половині XVII століття та про знамениту постать Перемиського владики Інокентія Винницького.

Михайло Лесів (Люблін)

МЕДІЄВІСТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ В СВЯТОУСПЕНСЬКІЙ УНІВСЬКІЙ ЛАВРІ

10–12 жовтня 2007 року відбулася V Міжнародна конференція з історії церковної монодії та гимнографії, організована Інститутом Літургійних Наук УКУ. Загальна тематика конференції сконцентрувалася навколо літургійних і богословських аспектів церковного співу, на чому наголошувала присвята конференції 150-й річниці від дня народження львівського літургіста й богослова о. д-ра Петра Франца Крип'якевича (1857–1914). Літургійно-богословські наукові пріоритети в особливий спосіб гармоніювали з місцем проведення конференції — Святоуспенською Унівською лаврою. Перебування в повному богослужбовому циклі монастиря разом із триденним науковим дискурсом творило глибокий синтез теоретичного і практичного духовного життя учасників конференції, серед яких були науковці з Німеччини, Росії, Польщі, Канади та Фінляндії, а також України.

Конференція розпочалася спільною Літургією та благословенням ігумена Унівської лаври о. Венедикта, який згодом розповів про життя лаври, її устрій, впорядкування бібліотеки, яку планують розширити й забезпечити доступ до неї гостей обителі з метою наукової праці.

За «круглим столом» у реклекційній залі Лаври вступне слово виголосили віце-ректор УКУ д-р Уляна Головач та директор ІЛН о. д-р Петро Галадза.

Про о. Петра Крип'якевича, якому була присвячена конференція, розповіли проф. Юрій Ясіновський (*Отець доктор Петро Крип'якевич — богослов і літургіст*) і д-р Наталя Сиротинська (*Богородичні пісні візантійської гимнографії у дослідженнях о. Петра Крип'якевича*). Особливо емоційною була розповідь «хранительки» родинного архіву п. Лесі Крип'якевич, яка поділилася малознаними фактами з життя родини Крип'якевичів і представила цікаві матеріали про життя та наукову працю о. Петра Франца. Упродовж дискусій прозвучали важливі пропозиції стосовно достойного вшанування пам'яті нашого славного літургіста: йшлося про передрук габілітаційної праці о. Петра Крип'якевича про Богородичну гимнографію (*De hymnographia Mariana in Ecclesia Graeca*, 1914), перевидання інших досліджень. Заакцентовано також на встановленні стипендіального фонду його імені для молодих українських дослідників-візантиністів, про який ще 1917 р. писав до Хвального виділу НТШ син о. Петра, майбутній академік, відомий історик і культуролог Іван Крип'якевич. Така стипендія мала б посилити зацікавлення молодого покоління українських науковців візантиністичною проблематикою, зокрема джерелами християнського богослужіння, гимнографії та літургійного співу.